

کتابهای ویژه‌ی آموزش پرورش

دبیر زبان و ادبیات فارسی

کتاب موفقیت در آزمون‌های آموزش پرورش

- شرح و خلاصه درس و معرفی نکات برتر؛ ویژه‌ی آزمون‌های استخدامی
- مطابق با آخرین تغییرات منابع سازمان سنجش و آموزش کشور
- سوالات تالیفی و شبیه‌سازی شده جهت ارزشیابی آموزشی دبیر

راهنمای معلم فارسی ۱ و ۲ و ۳؛
راهنمای معلم نگارش ۱ و ۲ و ۳؛
راهنمای معلم علوم و فنون ادبی ۱ و ۲ و ۳؛
راهنمای معلم فارسی پایه هفتم و نهم و ...

بسیار سبک و آسان
عجم زنده بین پارزنده بدین پارسی
سبک مردم در این سال

Arach an easy way for teaching

□ بخش اول.....

◀ راهنمای معلم فارسی ۱ و ۲ و ۳.....

◀ راهنمای معلم نگارش ۱ و ۲ و ۳.....

◀ راهنمای معلم علوم و فنون ادبی ۱ و ۲ و ۳.....

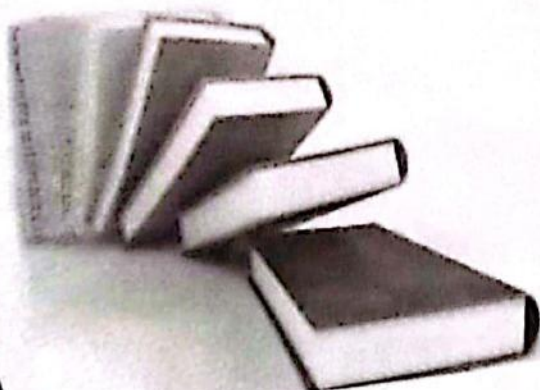
◀ راهنمای معلم فارسی هفتم و نهم.....

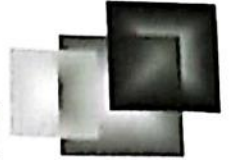
◀ راهنمای معلم آموزش نوشتاری (نگارش و انشا) ۵

□ بخش شرح درس و معرفی نکات برتر..... ۶

□ بخش نمونه سؤالات ویژه ارزشیابی دبیر زبان و ادبیات فارسی..... ۱۵۹

□ بخش نمونه سؤالات تخصصی دبیر زبان و ادبیات فارسی..... ۲۱۹

روش تدریس و راهنمای معلم فارسی هفتم، نهم، فارسی ۱ و ۲ و ۳ و نگارش ۱ و ۲ و ...

عنوان درس: نصیحت امام (ره)

اهداف آموزشی:

- ✓ آشنایی بیشتر و گسترده‌تر با مشاهیر بزرگ دینی و مذهبی؛
- ✓ آشنایی با مفاهیم اخلاقی «تواضع» و نصیحت‌پذیری؛
- ✓ تقویت و تثبیت رفتارهای پسندیده؛
- ✓ آشنایی با جایگاه عاطفی رهبر؛
- ✓ تقویت توانایی اظهارنظر دربارهٔ پیام‌های درس؛
- ✓ آشنایی بیشتر با مسند در زبان فارسی؛
- ✓ آشنایی با «نامه نوشتن» به عنوان یکی از راه‌های ارتباط با دیگران.

روش‌های پیشنهادی تدریس:

- این درس را با روش‌های گوناگون مثل کارآیی گروه و تدریس اعضای گروه می‌توان آموزش داد. اگر این درس به روش تدریس اعضای گروه آموزش داده شود، مراحل زیر اعمال خواهد شد:
- ✓ ابتدا دانش‌آموزان به گروه‌های سه‌نفری تقسیم و به شماره‌های ۱، ۲ و ۳ نام‌گذاری می‌شوند.
- ✓ درس را به سه قسمت تقسیم می‌کنیم:
- الف) نصیحت امام (ره)؛ ب) شوق خواندن؛ پ) دانش‌های زبانی و ادبی.
- ✓ هر دانش‌آموز در گروه اولیه خود، قسمت تعیین‌شده را مطالعه می‌کند.
- ✓ سپس شماره‌های ۱، ۲ و ۳ هر یک گروه‌های جدیدی را تشکیل می‌دهند و راجع به مطالبی که خوانده‌اند بحث و گفت‌وگو کنند، یعنی شماره‌های یک در یک گروه، شماره‌های دو در یک گروه و شماره‌های سه در گروه دیگر قرار می‌گیرند.
- ✓ در مرحله بعد معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد به گروه‌های اول خود برگردند.
- ✓ به ترتیب هر فرد مطلبی را که خوانده است، برای دیگران توضیح می‌دهد.
- ✓ پس از توضیح هر دانش‌آموز، دانش‌آموزان گروه به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند.
- ✓ در آخرین مرحله معلم از هر گروه یک نفر را انتخاب می‌کند تا مفهوم کلی درس را بیان کند.
- ✓ سپس به مرحله ارزشیابی می‌رسد. سؤالات یا به صورت کتبی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد یا معلم آن را به صورت شفاهی برای کل کلاس مطرح می‌کند. اگر سؤالات به صورت شفاهی مطرح شود، به شیوه‌های زیر می‌توان عمل کرد: ✓ افراد هر گروه ابتدا به صورت فردی به سؤال فکر می‌کنند و پاسخ می‌دهند.
- ✓ افراد در گروه به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند، سپس یک نفر پاسخ را بیان می‌کند.
- سؤالات مطرح شده می‌تواند همان «خودآزمایی» باشد. پاسخ‌ها ممکن است یکسان باشد.

نکات مهم متن نصیحت امام (ره):

از متن نامه امام به مفاهیم ارزشمندی دست می‌یابیم که به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

- ۱- عمل کردن به وظایف اسلامی؛ ۲- اخلاق نیکو داشتن؛ ۳- شاد و بانشاط بودن «هنگام درس خواندن»؛
- ۴- اطاعت از پدر و مادر؛ ۵- غنیمت شمردن فرصت در جلب رضایت پدر و مادر؛ ۶- احترام فراوان به معلم؛
- ۷- مفید بودن برای اسلام و جمهوری اسلامی و کشور.

نکته‌های مهم متن «شوق خواندن»:

- در این متن به ویژگی‌های خاص علامه محمدتقی جعفری در دوران کودکی و نوجوانی اشاره شده است.
- ۱- کنجکاو و دقیق بودن؛ ۲- نگریستن و اندیشیدن به جلوه‌های طبیعت؛ ۳- لذت بردن از دریافت زیبایی‌های جهان هستی؛ ۴- علاقه وافر به مدرسه، کلاس و درس خواندن؛ ۵- به آرامش رسیدن با زیارت حرم حضرت معصومه (س).
- در اشاره به نکته‌های درس می‌توان به دانش‌آموزان کمک کرد و از آنها خواست که به این موارد اشاره کنند.

دانش‌های زبانی و ادبی:

نکته برتر: این قسمت را می‌توان مبتنی بر روش روشن‌سازی طرز تلقی آموزش داد.

✓ با طرح یک پرسش: «در نوشتن نامه به چه نکاتی باید توجه کرد؟» پاسخ‌های دانش‌آموزان را بدون داوری بر تابلوی کلاس می‌نویسیم.

- ✓ از دانش‌آموزان می‌خواهیم پاسخ‌ها را درجه‌بندی کنند (با نظرخواهی شفاهی)؛
- ✓ مدیر یادگیری به عنوان هدایتگر، تلقی‌های درست و مرتبط با درس را به فهرست تابلو اضافه می‌کند.
- ✓ پس از بحث و گفت‌وگو درباره تلقی‌های مختلف، جمع‌بندی براساس آموزه‌های کتاب انجام می‌گیرد و مطالب کتاب با شیوه صامت‌خوانی یا با صدای بلند توسط یک دانش‌آموز خوانده می‌شود.

اطلاعات کمکی:

امام خمینی (ره): امام خمینی در سال ۱۲۸۱ (ه.ش) در شهرستان خمین به دنیا آمد. در طول زندگی ۸۷ ساله خود انقلابی برپا کرد که نه تنها سرنوشت ایران را به کلی تغییر داد، بلکه در همه کشورهای اسلامی و همه جهان تأثیر نهاد. پنج ماهه بود که پدرش حاج آقا مصطفی به دست یکی از خان‌های زورگوی خمین به شهادت رسید و از آن پس مادر مهربان و عمه گرامی‌اش سرپرستی او را به عهده گرفتند. در شش سالگی به مکتب رفت و در هفت سالگی توانست قرآن را ختم کند.

عنوان درس:

کلاس ادبیات، مرواریدی در صدف، زندگی حسابی و فرزند انقلاب.

■ اهداف آموزشی:

- کلاس ادبیات:** ۱- آشنایی با نیما به عنوان پدر شعر نو؛ ۲- آشنایی با نظام وفا استاد و مشوق نیما؛
- ۳- آشنایی مختصر با ویکتور هوگو «یکی از چهره‌های درخشان ادبیات جهان»؛ ۴- شناخت مختصر نظامی، شاعر مشهور قرن ششم.

 مرواریدی در صدف: ۱- آشنایی بیشتر با دوران کودکی و نوجوانی پروین اعتصامی؛ ۲- آشنایی ضمنی با شاعران برجسته ایران «فردوسی، مولوی، ناصر خسرو و محمدحسین شهریار»؛ ۳- آشنایی با نمونه‌های از شعر ۱۲ سالگی پروین؛ ۴- آشنایی با قالب شعری قطعه.

 زندگی حسابی: ۱- آشنایی با زندگی دانشمند بزرگ ایران «پروفسور حسابی»؛ ۲- آشنایی با ویژگی‌های اخلاقی ارزشمند دکتر حسابی؛ ۳- تقویت حسن وطن‌دوستی و فرهنگ و ادب فارسی؛ ۴- تشویق به تلاش و کوشش در راه استقلال کشور؛ ۵- تشویق به انجام واجبات دینی و انس با قرآن.

 فرزند انقلاب: ۱- آشنایی با یکی از چهره‌های برجسته و موفق علمی انقلابی معاصر «دکتر سعید کاظمی آشتیانی»؛ ۲- آشنایی با ویژگی‌های اخلاقی دکتر سعید کاظمی آشتیانی؛ ۳- تقویت علاقه نسبت به فراگیری علوم جدید.

تدریس اعضای گروه:

 مراحل اجرا: ۱- تقسیم دانش‌آموزان به گروه‌های ۴ نفری و نام‌گذاری هر گروه به نیا، پروین اعتصامی، دکتر حسابی و دکتر کاظمی آشتیانی؛ ۲- مطالعه فردی؛ ۳- اعضای گروه به همتایان خود در گروه‌های ۴ نفری می‌پیوندند و در مورد قسمتی که باید تدریس شود، تبادل نظر می‌کنند؛ ۴- اعضا به گروه اولیه خود برمی‌گردند و هر عضو به نوبت بخش مربوط به خود را تدریس می‌کند؛ ۵- آزمونی از کل درس گرفته شود (این آزمون از قبل آماده می‌شود) و دانش‌آموزان جواب فردی خود را می‌نویسند؛ ۶- برای رسیدن به پاسخ‌های مشترک تیمی به بحث و بررسی سؤالات می‌پردازند و پاسخ‌ها در اختیار فراگیران قرار می‌گیرد (معلم پاسخ‌ها را یا به صورت شفاهی یا کتبی ارائه می‌دهد). آنان آزمونشان را نمره می‌دهند و معدل فردی و معدل گروهی را محاسبه می‌کنند؛ ۷- در پایان از فراگیران جهت جمع‌بندی مطالب و اطمینان از یادگیری و ارزشیابی نهایی، پرسش‌هایی می‌شود.

 روش پیشنهادی کلاس ادبیات: روش اجرای نمایش می‌تواند برای تجسم عینی موضوعات و درس‌هایی که برای نمایش مناسب باشد، به کار رود. در این روش، فرد یا افرادی از دانش‌آموزان موضوعی را به صورت نمایش کوتاه اجرا می‌کنند. در اینجا اجرای نمایش به مهارت‌های خاص هنری مانند تئاتر و سینما نیازی ندارد؛ بلکه معلم بنا به موقعیت، هدف و موضوع مورد نظر به عنوان یک روش آموزشی از آن استفاده می‌کند.

 نکته‌ها: از ویژگی‌های ممتاز روش نمایشی این است که دانش‌آموزان با ایفاگران نقش، ارتباط عاطفی برقرار می‌کنند؛ با هیجان دوستان خود را در نقش‌ها جدید می‌بینند و خود را در صحنه احساس می‌کنند و چون تمام حواس دانش‌آموزان برای مشاهده نمایش به کار گرفته می‌شود، عمل یادگیری نیز انجام می‌گیرد. در این روش تدریس، معلم، برنامه‌ریزی و مدیریت اجرایی برنامه نمایشی را به عهده می‌گیرد و در حقیقت کارگردان نمایش است و سایر دانش‌آموزان جزء مشاهده‌کنندگان به حساب می‌آیند.

مراحل تدریس اجرای نمایش:

 مرحله اول (انتخاب بازیگران): معلم ابتدا تعداد شخصیت‌هایی را که در متن کتاب به آنها اشاره شده است، مشخص می‌کند. سپس به انتخاب بازیگران می‌پردازد. در این روش نیاز نیست که بازیگران حتماً متن را حفظ کنند بلکه با مشخص کردن متن مربوط به هر نقش، بازیگر باید بتواند از عهده خوانش مناسب متن

برآید. انتخاب خوانشگران از چند اصل پیروی می‌کند. خوانشگر خوب باید بتواند عاری از استرس باشد و به نقشی که به وی داده می‌شود، علاقه داشته باشد. به عبارتی دیگر باید دانش‌آموزانی را برگزید که انگیزه خاصی برای اجرای نقش خود داشته باشند. به عنوان مثال خوانشگر نقش معلم (نظام وفا) لازم است با لحنی فخیم و مهربان جمله‌های مربوط به وی را قرائت کند و خوانشگر نقش نیما باید دارای لحنی ساده، صمیمی و خجول و در عین حال بر انگیزه باشد. راوی نیز متن مربوط به خود را با لحنی نرم و ملایم و با متانت قرائت می‌کند تا دانش‌آموزان در فضای کامل متن قرار گیرند.

 مرحله دوم (آماده‌سازی): در این مرحله تلاش می‌کنیم دانش‌آموزانی را که برای خوانش نقش‌های برگزیده‌ایم، آماده کنیم. برای آماده‌سازی دانش‌آموزان باید ماهیت نقش‌ها را به آنها نشان دهیم. افزون بر این، فضای نمایشی را برای آنها به تصویر می‌کشیم و به اجرای آزمایشی نمایش اقدام می‌کنیم.

 مرحله سوم (بیان اهداف به دانش‌آموزان و آماده‌سازی آنان): در این مرحله به بیان اهداف و آماده‌سازی مشاهده‌گران (دانش‌آموزان کلاس) می‌پردازیم. هدف از این مرحله توجه مشاهده‌گران به فعالیت‌های در شرف انجام وظایف آنها در حین انجام نمایش است.

 مرحله چهارم (اجرای نمایش): در مرحله حاضر بازیگران مطابق دستورالعمل‌های داده شده و با استفاده از متن کتاب به خواندن متن می‌پردازند. برای اجرای مطلوب، چنانچه مقدور باشد، بازیگران را در محل مناسبی از کلاس قرار می‌دهیم. بازیگر نقش نیما باید در محلی بنشیند که تماشاگران او را به خوبی ببینند. بازیگر نقش نظام وفا به جای معلم، در کلاس قدم می‌زند و به ایفای نقش می‌پردازد. راوی نیز در محلی قرار می‌گیرد که علاوه بر اشراف داشتن بر کل صحنه، در صحنه اصلی نمایش داده نشود. چنانچه این امر امکان‌پذیر نبود، بازیگران می‌توانند روی صندلی خود به خوانش بپردازند و دانش‌آموزان کلاس با نگاه کردن به متن کتاب، درس «کلاس ادبیات» را دنبال کنند (مانند نمایش رادیویی).

 مرحله پنجم (پرسش و پاسخ): در این مرحله تلاش می‌کنیم با توجه به رخدادهای نمایش پرسش‌هایی از دانش‌آموزان به عمل آوریم. به عنوان مثال می‌توانیم این پرسش‌ها را مطرح کنیم: مفهوم شعر نیما را که در متن درس آمده است، بیان کنید. زبان متن نمایش با زبانی که هم اکنون گفت‌وگو می‌کنیم، دارای چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی است؟ پیام نمایش چه بود؟ و ...

 مرحله ششم: در این مرحله برای بسط تجربه و دانش فراگیر درباره نمایش و درس، توضیحاتی ارائه می‌دهیم. در ارائه توضیحات باید دقت کنیم تا آنچه می‌گوییم، بر مبنای تجربه دانش‌آموزان از زندگی و از نمایش درس کلاس ادبیات باشد. تکالیفی که برای آنان در نظر می‌گیریم، به اندازه‌ای باشد که بتوانند به انجام دادن آنها رغبت نشان دهند.

عنوان درس:

 عهد و پیمان، عشق به مردم، رفتار بهشتی و گرمای محبت:

■ **اهداف آموزشی:** ۱- آشنایی بیشتر با چهره‌های مشهور سیاسی و مذهبی ایران، مانند: شهید محمدعلی رجایی و شهید مصطفی چمران؛ ۲- آشنایی و شناخت بیشتر خصوصیات اخلاقی شهیدان بزرگوار چون: دکتر بهشتی و دکتر چمران و ...؛ ۳- آشنایی با نمونه‌هایی از نثر معاصر؛ ۴- تقویت علاقه و تشویق به منظور مطالعه

زندگی شخصیت‌های بزرگ مذهبی و علمی؛ ۵- شناخت شخص و شمار در فعل‌های فارسی؛ ۶- آشنایی با خاطره‌نویسی و خاطره در زبان و ادب فارسی.

 روش پیشنهادی تدریس: ۱- تدریس اعضای تیم؛ ۲- کارایی تیم؛ ۳- ایفای نقش؛ ۴- روشن‌سازی طرز تلقی

عنوان درس: خدمات متقابل اسلام و ایران

 اهداف آموزشی: ۱- آشنایی با نقش ایرانیان در باروری فرهنگ و تمدن اسلام؛ ۲- آشنایی با اهمیت تعلیم اسلامی در رشد و پیشرفت فرهنگ و ادب فارسی؛ ۳- ایجاد انگیزه نسبت به مطالعه آثار گرانبها و شاهکارهای فرهنگ و ادب اسلامی؛ ۴- آشنایی با چهره‌های بزرگ و عالمان فرهنگ و علوم اسلامی؛ ۵- پرورش و تقویت صمیمیت و اخلاص و ذوق نسبت به آثار تمدن اسلام و ایران؛ ۶- آشنایی بیشتر با ضمیر و واژه‌های هم‌خانواده در زبان و ادب فارسی.

روش‌های پیشنهادی تدریس:

 کارایی تیم؛ ۲- سخنرانی؛ ۳- بحث گروهی؛ ۴- واحد کار (پروژه)؛ ۵- روشن‌سازی طرز تلقی.

 اجرای عملی تدریس: در روش ۴ دانش‌آموزان به صورت گروهی یا فردی به جمع‌آوری اطلاعات راجع به خدمات متقابل اسلام و ایران از کتابی به همین نام از استاد مطهری می‌پردازند.

 روش کارایی تیم: دانش‌آموزان را به گروه‌های سه‌نفری تقسیم کرده، هر یک از اعضای گروه متن درس را به صورت انفرادی می‌خواند، سپس به سؤال‌های آزمون (تهیه شده توسط معلم) که در اختیار او قرار می‌گیرد، پاسخ می‌دهد. در گروه نیز درباره پاسخ‌های خود گفت‌وگو می‌کند و دلایل انتخاب یا رد آن را ارزیابی می‌کند. در مرحله بعد پاسخ سؤال‌ها در اختیار دانش‌آموز قرار می‌گیرد. بعد اعضای گروه پاسخ‌های فردی و گروهی را نمره‌گذاری و نمره مؤثر یادگیری را محاسبه می‌کنند.

 نکته‌برتر: در این درس، استاد شهید مرتضی مطهری، به نقش برجسته خدمات دانشمندان و حکیمان و استعدادهای درخشان ایران در رشد و شکوفایی و بالندگی تمدن اسلام پرداخته است و از سویی دیگر به ظهور اسلام و شکل‌گیری حکومت اسلامی و آثار سازنده آن بر افکار و اندیشه‌های صاحبان قلم، اشارتی نموده است. تاکید استاد شهید مطهری بر این است که از یک‌سویه‌نگری و تعصب و خام‌اندیشی باید پرهیز کرد. آنچه در قلمرو فکر و فرهنگ و تمدن، ارجمند و مهم است، داد و ستد سالم و سازنده و تعامل میان ملت‌ها و آیین‌ها و فرهنگ‌هاست.

اطلاعات کمکی:

 استاد شهید مطهری: مرتضی مطهری در قریه فریمان - ده فرسنگی مشهد مقدس - در یک خانواده اصیل روحانی متولد شد. دوران تحصیل خود را ابتدا در شهر مشهد و حوزه قدیمی و پرمایه آن گذراند. سپس به قم آمد و از محضر درسی علمایی بزرگ چون امام خمینی (ره)، آیت الله العظمی بروجردی و علامه سید محمدحسین طباطبایی بهره‌های فراوان برد و مدتی در همین حوزه مشغول تدریس شد. وی پس از کودتای ۲۸ مرداد به تهران آمد و در دانشگاه به تدریس پرداخت.

 استاد مطهری با وسعت اندیشه، احاطه و تسلط علمی، آشنایی با علوم مختلف دینی و ادبی و بیان رسا و قلم توانا، ده‌ها کتاب و مقاله علمی و نظریه تحقیقی درباره موضوعات اسلامی و فلسفی ارائه داد که جامع‌نگری، هماهنگی با نیازهای فرهنگی و اجتماعی، اسلوب مناسب و ابتکار در طرح مسایل از ویژگی‌های بارز آنهاست. استاد مطهری را به سبب نوشتن «داستان راستان» باید از پیشگامان ادبیات مذهبی برای کودکان و نوجوانان دانست. از دیگر آثار استاد می‌توان به «مقدمه و حواشی بر چهار جلد کتاب اصول فلسفه و روش رئالیسم، عدل الهی، خدمات متقابل اسلام و ایران، نظام حقوق زن در اسلام، سیری در نهج‌البلاغه، مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی، علوم اسلامی و مسئله حجاب» اشاره کرد. استاد در دوازدهم اردیبهشت ماه سال ۱۳۵۸ به شهادت رسید.

آشنایی بیشتر با کتاب «خدمات متقابل اسلام و ایران»:

 این کتاب درباره موضوع‌های مشترک میان اسلام و ایران است. شهید مطهری در مقدمه این اثر می‌نویسد: «ما مسلمانان ایرانی به اسلام به حکم اینکه مذهب ماست، ایمان و اعتقاد داریم و به ایران به حکم اینکه میهن ماست، مهر می‌ورزیم. از این رو سخت علاقه‌مندیم که مسایلی را که از یک طرف با آنچه به آن ایمان و اعتقاد داریم و از طرف دیگر با آنچه به آن مهر می‌ورزیم، پیوند داد، روشن درک کنیم و تکلیف خود را در آن مسایل بدانیم. عمده این مسایل در سه پرسش ذیل خلاصه می‌شود:

✓ ما هم احساسات مذهبی - اسلامی داریم و هم احساسات میهنی - ایرانی؛ آیا دارای دو نوع احساس متضاد می‌باشیم یا هیچ‌گونه تضاد و تناقضی میان احساسات مذهبی ما و احساسات ملی ما وجود ندارد؟

✓ دین اسلام وقتی در چهارده قرن پیش به میهن ما ایران وارد شد، چه تحولات و دگرگونی‌ها در میهن ما به وجود آورد؟ آن دگرگونی‌ها در چه جهت بود؟ از ایران چه گرفت و به ایران چه داد؟ آیا ورود اسلام به ایران برای ایران موهبت بود یا فاجعه؟

✓ ملل بسیاری به اسلام گرویدند و در خدمت به این دین درآمدند و در راه نشر و بسط تعالیم آن کوشیدند و با تشریک مساعی با یکدیگر تمدنی عظیم و باشکوه به نام تمدن اسلامی به وجود آوردند.

سهم ما ایرانیان در این خدمات چه بوده است؟ ایران چه مقامی از این جهت دارد؟ آیا مقام اول را به دست آورده است یا خیر؟ به علاوه انگیزه ایرانی در این خدمات چه بوده است؟

از نظر ما سه پرسش بالا عمده‌ترین پرسش‌ها در باب مسایل مشترک اسلام و ایران است.

شعرخوانی: رستگاری

شعرخوانی: شعرخوانی، فرصتی است برای تقویت ذوق و تخیل و التذاذ از شعر برای جذب مفاهیم و معانی درونی آن. در شعرخوانی، خواندن دسته‌جمعی توصیه می‌شود. از توضیح اجزای شعر می‌پرهیزیم و کوشش می‌کنیم در خوانش کلی شعر، مفاهیم و درون مایه آن جذب ذهن و روان دانش‌آموزان شود.

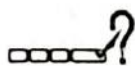

نکات کلیدی شعر: فردوسی در این شعر تنها راه رستگاری انسان را در دانش‌اندوزی و دینداری می‌داند و می‌گوید: «برای نجات از تیرگی‌ها باید به خاندان عصمت و طهارت پناه برد».

نمونه سؤالات ویژهی ارزشیابی دبیر زبان و ادبیات فارسی

- ۱- در بیت «ز حال قلب جفا دیده‌ام مپرس، مپرس / چو ابر از غم دلدار اشک‌ریزان شد» کدام آرایه‌های ادبی یافت می‌شود؟
 (۱) ایهام - کنایه - حسن تعلیل
 (۲) تشبیه - تشخیص - اغراق
 (۳) نغمه حروف - تشبیه - جناس
 (۴) تضاد - استعاره - تناسب

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. تشبیه: قلب شاعر به ابر تشبیه شده است / تشخیص: اشک‌ریزان بودن ابر تشخیص است / اغراق: اشک ریختن مانند ابر اغراق است. ✓ توجه داشته باشید که در این بیت ایهام وجود ندارد زیرا قلب فقط یک معنی دارد و معانی دیگر آن (تقلبی، دگرگون و منقلب کردن، مرکز یک چیز، واژگون چیزی و...) نمی‌توانند مورد نظر باشند. در نگاه اول به نظر می‌رسد که حال قلب می‌تواند به معنی حال دگرگون و منقلب هم درست باشد (البته قلب به معنی دگرگون کردن است نه به معنی دگرگون شده و منقلب) ولی با دقت بیشتر در می‌یابید که صفت جفا دیده نمی‌تواند متناسب با معنی دگرگون و منقلب باشد.

۲- در کدام گزینه واژه بام جناس تام ایجاد کرده است؟

- (۱) ماه نتابد به روز چیست که در خانه تافت / سرو نروید به بام کیست که بر بام رفت
 (۲) تا که باشد بوم و بام خانه‌ها را روشنی / اندر آن هنگام کز مشرق برآید نور بام
 (۳) بر بام طمع رفتم تا وصل ببینم / بشکست قضا پایم و بر بام بماندم
 (۴) بعد از هزار سال به بام زحل رسد / گر پاسبان ز بام تو سنگی کند رها

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. در گزینه ۲. بام اول به معنی سقف خانه است و بام دوم به معنی بامداد و صبحگاه در سایر گزینه‌ها بام تنها در معنی سقف خانه به کار رفته است.

۳- پدیدآورندگان چند اثر درست معرفی نشده‌اند؟

- شرح زندگانی من (عبدالله مستوفی) - المیزان (علامه طباطبایی) - ابومسلم‌نامه (عبدالله طسوجی) - ادبیات و تعهد در اسلام (محمدرضا حکیمی) - چهل حدیث (امام خمینی) - اخبار رستم (آزاد سروسیستانی) - روزها (اسلامی ندوشن) - اصول فلسفه و روش رئالیسم (علامه طباطبایی) - سمت عیار (فرامرزی بن خداداد ارجانی)

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

■ پاسخ گزینه «۱» صحیح است. معرفی درست: ابومسلم‌نامه: ابوطاهر طرسوسی؛ هزار و یک‌شب: عبداللطیف طسوجی.

۴- معنی چند واژه در برابر آن‌ها نادرست است؟

- قلماسنگ: فلاخن - تالی: پیرو - موخش: هول‌انگیز - نارنگ: نارنج - دخمه: خرابه - آرنگ: چین و شکن پیشانی - سخره: ریشخند - شرنگ: زهر - آژنگ: آرنج

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. معنای صحیح واژه‌ها: ۱- دخمه: گورستان زردشتیان؛ ۲- آرنک: آرنج؛ ۳- آرنک: چین و شکنی که به واسطه خشم به چهره و ابرو و پیشانی افتد.

؟؟؟؟؟

۵- کدام گزینه از ویژگی‌های نثر محمدرضا حکیمی نیست؟

- (۱) تشبیهات گسترده
(۲) استفاده از جلوه‌های طبیعی
(۳) استفاده فراوان از واژه‌های عربی
(۴) کاربرد ترکیب‌های زیبا

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. محمدرضا حکیمی به تناسب و حکیمانه از عربی بهره برده است.

۶- بیت «کسی کاو را تو لیلی کرده‌ای نام/ نه آن لیلی است کز من برده آرام» با کدام بیت قرابت مفهومی دارد؟

- (۱) نسبت روی تو با ماه فلک می‌کردم/ چو بدیدم رخ زیبای تو چیز دیگر است
(۲) جان هر زنده‌دلی زنده به جانی دگر است/ سخن اهل حقیقت بر زبانی دگر است
(۳) راستی را ز لطافت چو روان می‌گردی/ گویا سرو روان تو روانی دگر است
(۴) در چمن هست بسی لاله سیراب ولی/ ترک مهروی من از خانه خانی دگر است

■ پاسخ گزینه «۴» صحیح است. مفهوم بیت سوال و گزینه ۴: بی‌مانند بودن معشوق در نظر عاشق (برتر دانستن یار خود بر دیگران). ✓ مفهوم سایر گزینه‌ها: ۱- برتر دانستن زیبایی یار از ماه؛ ۲- تفاوت داشتن سخن اهل حقیقت با دیگران؛ ۳- ستایش لطافت و راست قامتی یار و برتر دانستن او بر دیگران.

؟؟؟؟؟

۷- در همه ابیات به جز بیت.... هر سه آرایه «تشبیه، تناسب و استعاره» دیده می‌شود.

- (۱) ای خرم از فروغ رخت لاله‌زار عصر/ بازا که ریخت بی‌گل رویت بهار عمر
(۲) از دیده گر سرشک چون باران چکد رواست/ کاندر غمت چون برق بشد روزگار عمر
(۳) در هر طرف ز خیل حوادث کمین‌گهی است/ زان رو عنان گسسته دواند سوار عمر
(۴) حافظ سخن بگوی که بر صفحه جهان/ این نقش ماند از قلمت یادگار عمر

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. ✓ ابتدا تشبیه سپس استعاره و در آخر مراعات نظیر را در گزینه‌ها

بررسی می‌کنیم: ۱- تشبیه: لاله‌زار عمر، گل رو، بهار عمر هر سه اضافه تشبیهی هستند/ استعاره: فروغ رخ اضافه استعاری است (فروغ از ویژگی‌های خورشید یا شمع است و نسبت دادن آن به رخ استعاره مکنیه است)/ مراعات نظیر (تناسب): لاله، گل و بهار. ۲- تشبیه: سرشک (مشبه) چو (ادات) باران (مشبه به)/ روزگار عمر (مشبه) چو (ادات) برق (مشبه به)/ استعاره: ندارد!/ مراعات نظیر (تناسب): دیده و سرشک/ باران، برق.

۳- تشبیه: خیل حوادث و سوار عمر اضافه تشبیهی‌اند/ استعاره: عنان گسسته بودن عمر تشخیص و استعاره است/ مراعات نظیر (تناسب): خیل، عنان و سوار. ۴- تشبیه: صفحه جهان اضافه تشبیهی است/ استعاره: نقش استعاره از شعر است/ مراعات نظیر (تناسب): صفحه، نقش و قلم.

؟؟؟؟؟

۸- در متن زیر چند غلط املائی وجود دارد؟

و مکافات تو به قضای آسمانی است و ما را به مقادیر آسمانی مواخذت منماید که اگر این فراغ و جدایی اتفاق افتد اتباع و پیوستگان را از آن صیبی باشد و میان گفتار و عمل تو مسافت تمام می‌توان شناخت و راه هایل است و من به نفس معلول و تجنب از خطر لازم و فراغ دوست بلا و تو می‌خواهی که درد دل خود را به کشتن من تشفی دهی و به حیل مرا در دام افکنی و نفس من از مرگ ابا می‌نماید و الحق هیچ جانور به اختیار و برای ثواب اخروی این شربت نخورد و تا زمام مراد به دست اوست از آن تحرز صواب بیند.